

EEN FOLTERTUIG UIT DE BRABANTSE OMWENTELING

In een van de talrijke anonieme Memorieboeken van Gent¹ wordt bij het jaar 1787 een zonderlinge anecdote verhaald die op de moeilijkheden met het Oostenrijkse bestuur betrekking heeft. Dit zonderling verhaal uit de tijd van de Brabantse Omwenteling past zonder twijfel in de toenmalige opgehitste anti-Oostenrijkse gevoelens en was wel bedoeld om die bij de echte vaderlanders nog aan te wakkeren.

De patriotten brachten op een bepaald moment het gerucht in omloop als zouden de Oostenrijkers een pijnbank hebben bedacht om allen die hen niet gunstig gezind waren daarop te folteren². Een geval van stemmingmakerij en manipulatie van de publieke opinie.

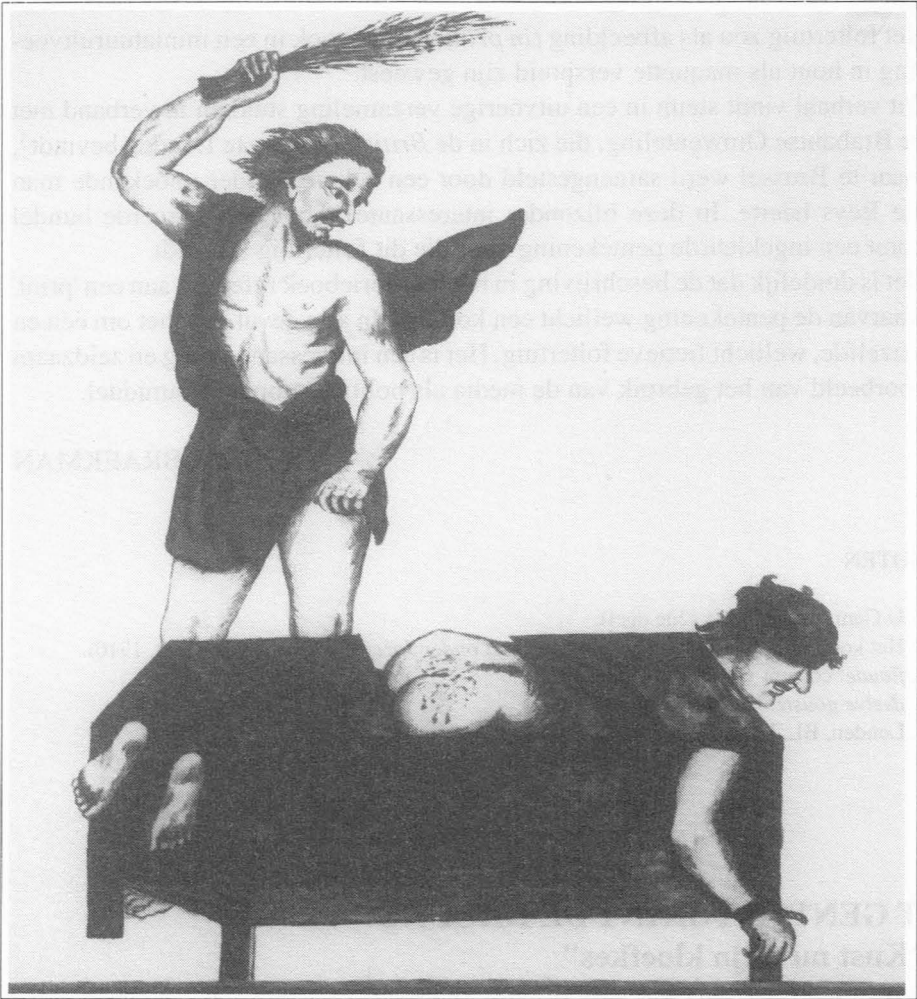
Dit alleszins merkwaardig verhaal luidt in het Memorieboek als volgt:

In het selve jaer 1787, den 23 meije, sijn de Staeten van Vlaenderen op het stadhuijs vergadert om te beraemen om Vlaenderen te erstellen in alle haere rechten, vrijheden...

Daer wiert ondeckt eene pijnbanck, tot Antwerpen in eenen oploop, waer van vele afdrucksels sijn te voorschijn gekomen, soo wel in printen als in houdt. Het welcke tot Gend, soo men zeyde, ook is ondeckt geworden, tot grooten schrick van het gemeente, waerop sekerlijk gepeijnig soude worden hebben die eenige flaude³ soude bedreven hebben.

Dese pijnbanck was aldus:

Het was eene banck op de forme van eene kasse, waerop gij naeckt moeste liggen. Langs de hoofseijde wiert tot aen uw achterste eene

scheel geleijt, soo men seijde met ijsere pinnekens, daer het hoofd en de aermen doorstaeken, die met ketens ofte koorden vastbonden waeren. Langs de voetseijde was het deselve gouste⁴ overdeekt van aen uw achterste en t'eynde uwer voeten uijtstekende.

Ende aldus met uw achterste bloot liggende, soude sij uw' gegeesselt hebben met eenen tak van wilden wijngaert ofte wilden lauriertak, soo lang als het hun beliefte.

Geene uijtvinginge van eenen keijser maer van sijnen intendanten.

De laatste zin lijkt keizer Jozef II zelf van alle persoonlijke verantwoordelijkheid voor het bedenken van dit foltertuig te willen vrijpleiten. De schuld ervoor wordt - niets nieuws onder de zon - in de schoenen geschoven van zijn "inten-

danten" of ondergeschikten.

Het foltertuig zou als afbeelding (*in printen*) maar ook in een miniatuuruitvoering in hout als maquette verspreid zijn geweest.

Dit verhaal vindt steun in een uitvoerige verzameling stukken in verband met de Brabantse Omwenteling, die zich in de *British Library* te Londen bevindt⁵, maar te Brussel werd samengesteld door een zekere, verder onbekende man die Beys heette. In deze bijzonder interessante, mooi geïllustreerde bundel komt een ingekleurde pentekening voor die dit foltertuig afbeeldt.

Het is duidelijk dat de beschrijving in het Memorieboek refereert aan een 'print' waarvan de pentekening wellicht een kopie is. In alle geval gaat het om één en hetzelfde, wellicht fictieve foltertuig. Het is een interessant, vroeg en zeldzaam voorbeeld van het gebruik van de media als politiek propagandamiddel.

W.L. BRAEKMAN

NOTEN

1. U Gent, hs. G 19834 (2de deel).
 2. Het komt niet voor bij N. Destanberg, *Gent onder Jozef II (1780-1792)* (Gent, 1910).
 3. *flaude*: corrupt voor *faute* of *fraude*?
 4. *dselve gouste*: in dezelfde trant.
 5. Londen, BL, hs. Add. 25058, fol. 403r.
-